

บทปฏิบัติการที่ 5
กระบวนการทางภูมิศาสตร์ขั้นพื้นฐาน
(Basic Geoprocessing)

วัตถุประสงค์

1. นิสิตเข้าใจถึงหลักการของกระบวนการทางภูมิศาสตร์ เพื่อจัดเตรียมข้อมูลให้เหมาะสมก่อนการวิเคราะห์
2. นิสิตทราบถึงขั้นตอนและสามารถสร้างชั้นข้อมูลที่ต้องการ จากกระบวนการทางภูมิศาสตร์ขั้นพื้นฐาน
3. นิสิตสามารถสร้างพื้นที่กันชน (buffer zone) จากภูมิลักษณะ (geographical features) ประเภทต่างๆ

5.1 กระบวนการทางภูมิศาสตร์ (Geoprocessing)

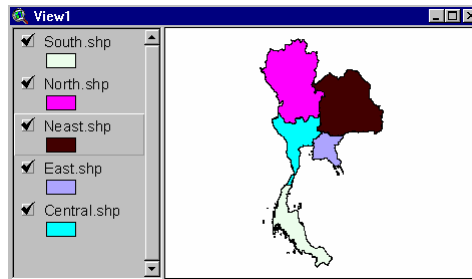
Geoprocessing เป็นหนึ่งในความสามารถขั้นพื้นฐานของ GIS ผู้ใช้งาน GIS หลายคนได้กำหนดความหมายของ Geoprocessing เอาไว้อย่างกว้างๆ เป็นกระบวนการทำงานทั้งหมดที่อยู่ภายใน GIS ซึ่งจะรับเอา Input เข้ามาเพื่อสร้างเป็น Output ใหม่ แต่คำจำกัดความนี้ยังไม่ได้รวมเอาขั้นตอนการปฏิบัติบางอย่างได้แก่ การซ้อนทับการของ Feature ต่างๆ (Features overlay) อย่างไรก็ตามคำจำกัดความที่ได้กำหนดไว้โดยความเห็นของผู้ใช้งาน GIS ส่วนใหญ่น่าจะอ้างถึง ขั้นตอนการปฏิบัติงานหนึ่งที่กำหนดงานหนึ่งๆ ขึ้นโดยได้รับ Input เพื่อทำการสร้างข้อมูลสารสนเทศใหม่ที่สามารถตอบคำถามในเชิงของพื้นที่ได้ เครื่องมือ Geoprocessing ที่มีใน ArcView GIS version 3.2 สามารถรองรับงาน GIS ในระดับต่างๆ ไปที่เรียกใช้งานเป็นประจำ อย่างเช่น การซ้อนทับ (Overlay) การสร้างพื้นที่กันชน (Buffering) และการเชื่อมความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ระหว่าง feature (Spatial join) และการจัดการข้อมูล

ในบทปฏิบัติการนี้ จะฝึกการสร้างชั้นข้อมูล (Theme building) ขึ้นมาใหม่ ด้วยกระบวนการทางภูมิศาสตร์ขั้นพื้นฐาน

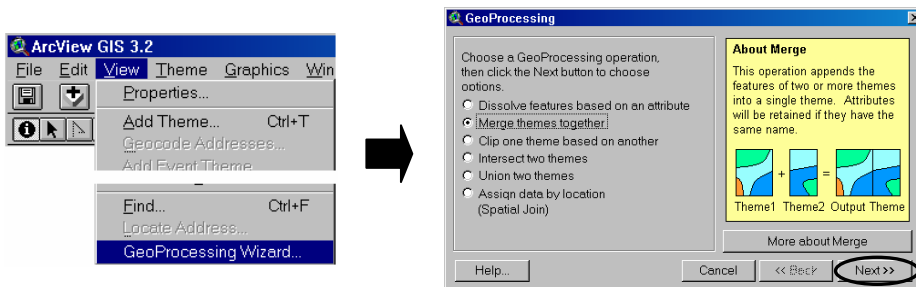
5.1.1 การรวมชั้นข้อมูล (Theme Merging)

- (1) เปิดโปรแกรม ArcView แล้วเรียกใช้ “**Geoprocessing**” extension จาก คำสั่ง “**Extension**” ในเมนู “**File**”
- (2) เปิด “**View Document**” Window ใหม่ขึ้นมา
- (3) เลือกคำสั่ง “**Add Theme**” จากเมนู View เพื่อแสดงผลข้อมูล

- (4) ใน “Add Theme” dialog box ให้เลือกเพิ่มข้อมูลชื่อ “central.shp, east.shp, neast.shp, north.shp และ south.shp” ซึ่งเป็นข้อมูลขอบเขตพื้นที่ภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย (กดปุ่ม **Shift** ค้างไว้พร้อมกับการคลิก ปุ่ม mouse ด้านซ้าย ในกรณีที่ต้องการเลือกหลายเพิ่มข้อมูล)
- (5) ข้อมูลทั้งหมดจะถูกแสดงใน “View1” document window

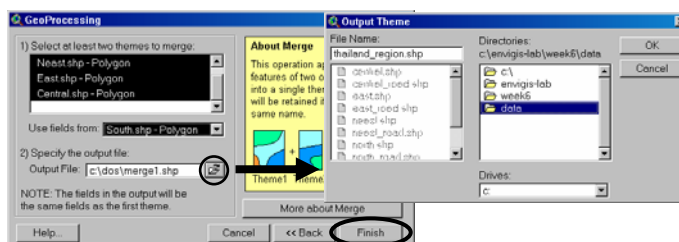

- (6) ที่เมนู “View” เลือกคำสั่ง “GeoProcessing Wizard” จากนั้นใน “GeoProcessing” dialog box ให้กำหนด option เป็น “Merge theme together” แล้ว click ปุ่ม “Next” เพื่อดำเนินการต่อไป

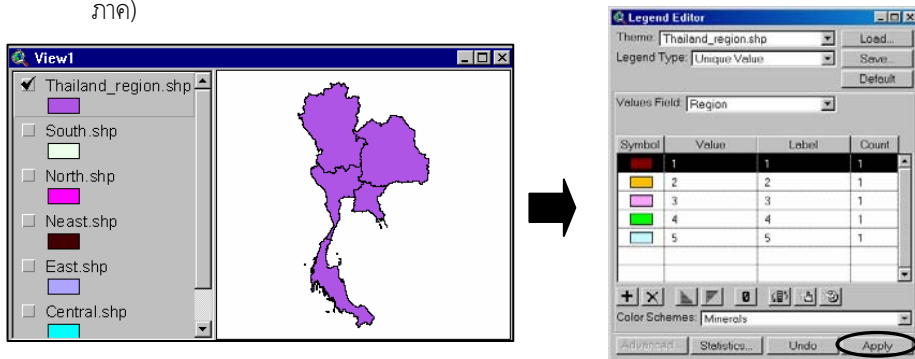

- คำสั่ง “Merge theme together” ใช้ในการสร้างชั้นข้อมูลเชิงพื้นที่ (theme) จากชั้นข้อมูลหลายๆ ชั้นข้อมูล (themes) รวมกัน โดยจะต้องกำหนดเขตข้อมูลของข้อมูลเชิงคุณลักษณะ (attribute data) ที่ต้องการในการรวมข้อมูล ในกรณีนี้ต้องการสร้างชั้นข้อมูลขอบเขตแต่ละภาคของประเทศไทยให้รวมกันอยู่ในชั้นข้อมูลเดียวกัน

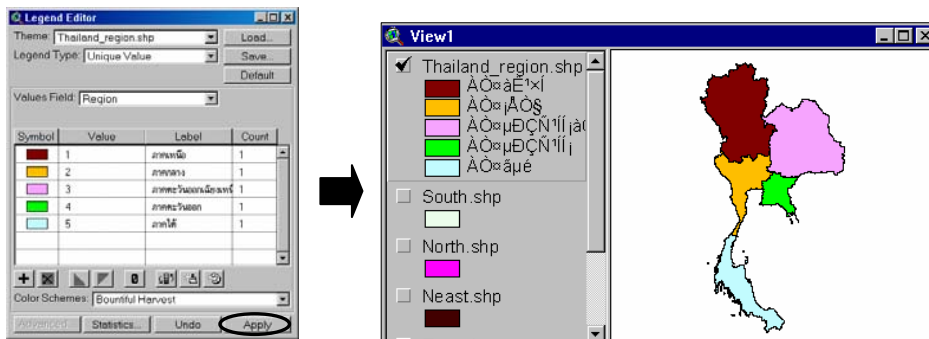
- (7) เลือกชั้นข้อมูล (themes) ที่ต้องการ หลังจากนั้นกำหนด ชื่อและ Folder ของชั้นข้อมูลใหม่ (Thailand_region.shp) แล้วคลิกปุ่ม “Finish”

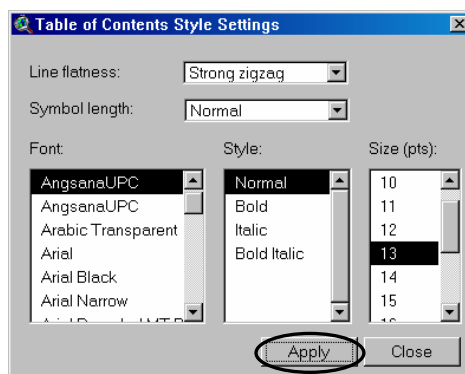
- (8) ชั้นข้อมูลใหม่ที่สร้างจะถูกแสดงใน View document window และเลือกคำสั่ง “Edit Legend” จากเมนู “Theme” เพื่อกำหนดการแสดงผลของชั้นข้อมูล โดยกำหนดประเภทของสัญลักษณ์เป็น “Unique Value” และกำหนดเขตข้อมูล Value เป็น “Region” (รหัสของแต่ละภาค)

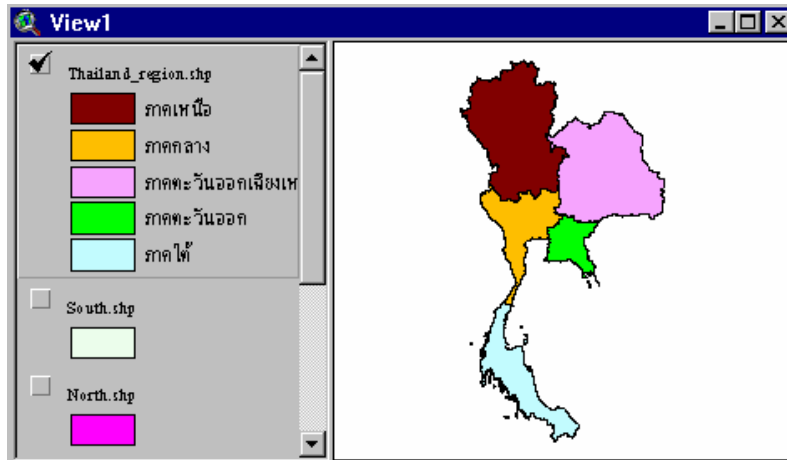
- (9) เปลี่ยนการแสดงผลของค่ารหัส (Value) โดยแก้ไขที่ “Label” text box (สามารถแสดงผลเป็นภาษาไทยได้)

- (10) จากเมนู “View” ให้เลือกคำสั่ง “TOC Styles” เพื่อกำหนดการแสดงผลของ Table of Content, หลังจากนั้น ใน “TOC Style Setting” dialog box ให้กำหนดประเภท,รูปแบบ, และขนาดของตัวอักษรภาษาไทย (Thai Font, Style และ Size) ที่ต้องการ

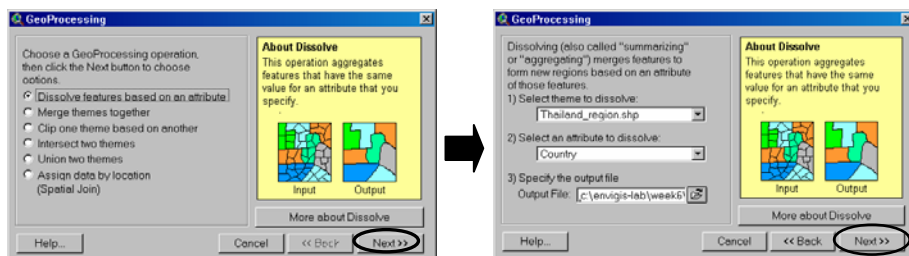

- (11) ข้อมูลขอบเขตแต่ละภาคของประเทศไทยจะถูกแสดงอยู่ในชั้นข้อมูลเดียวกันที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ด้วยคำสั่ง “Merge Themes” ในกระบวนการทางภูมิศาสตร์ (Geoprocessing)

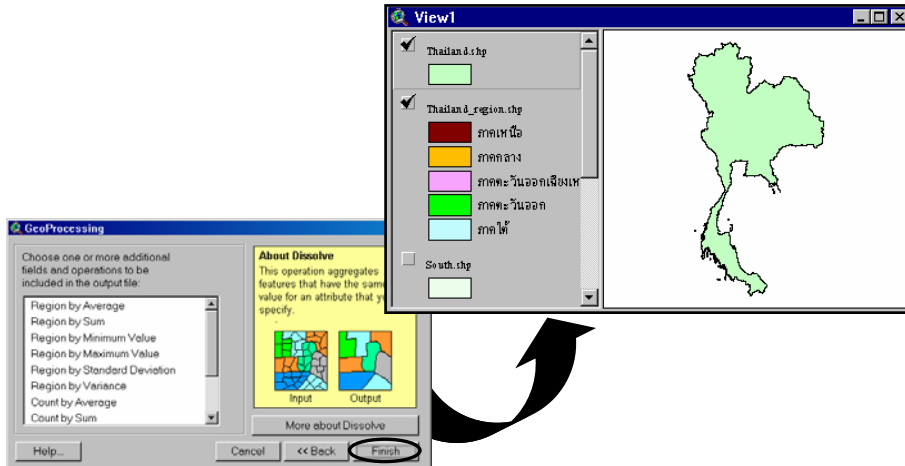
5.1.2 การรวมลักษณะข้อมูล (Feature Dissolving)

- (1) ที่เมนู “View” เลือกคำสั่ง “**GeoProcessing Wizard**” จากนั้นใน GeoProcessing dialog box ให้กำหนด option เป็น “Dissolve feature based on an attribute” แล้ว click ปุ่ม “Next”
- (2) เลือกชั้นข้อมูลชื่อ “*Thailand_region.shp*” และกำหนด attribute ของข้อมูลที่ต้องการจะ dissolve และชื่อของชั้นข้อมูลใหม่ แล้ว click ปุ่ม “Next”

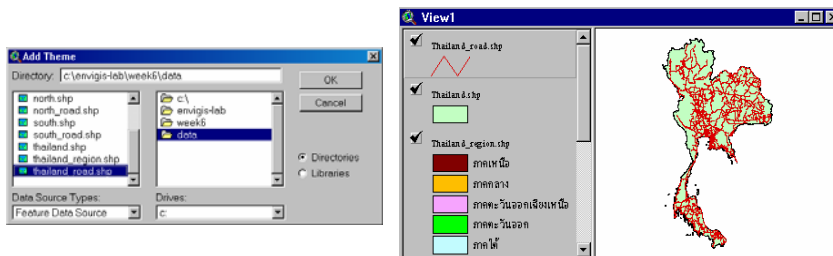
- คำสั่ง “**Dissolve feature based on an attribute**” ใช้เพื่อยุบรวมจำนวนของ features หลาย ๆ อัน ที่มีค่ารหัสเหมือนกัน ให้เป็นข้อมูลเดียวกัน โดยจะต้องกำหนดเขตข้อมูล “field” ของข้อมูลเชิงคุณลักษณะ (attribute data) ที่ต้องการในการรวมข้อมูล ในกรณีนี้ต้องการที่จะรวมขอบเขตของแต่ละภาคให้เป็น feature เดียวกัน เพื่อสร้างขอบเขตของประเทศไทย

- (3) ขั้นตอนสุดท้ายให้คลิกปุ่ม **“Finish”** เพื่อทำการรวม features หลายๆ อันในชั้นข้อมูลเดิม (original theme) ให้เป็น feature เดียว ที่ถูกบรรจุอยู่ในชั้นข้อมูลใหม่ (new theme)

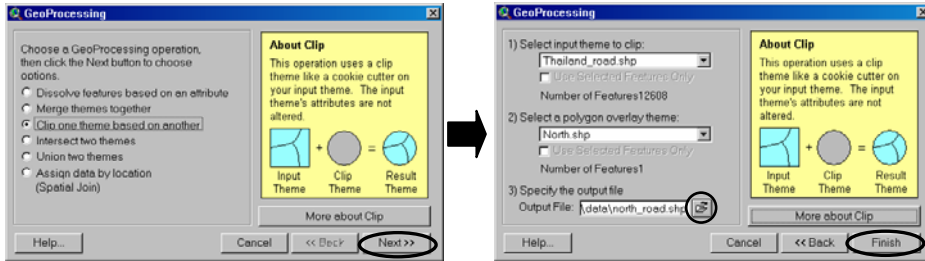

5.1.3 การตัดชั้นข้อมูล (Clipping Operation)

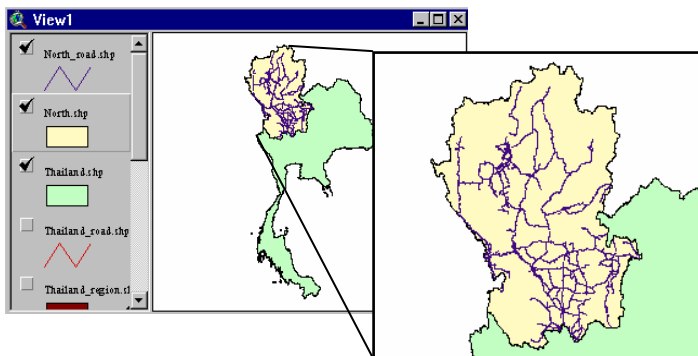
- (1) คลิกปุ่ม **“Add Theme”**
- (2) ใน “Add Theme” dialog box ให้เลือกเพิ่มข้อมูลชื่อ “Thailand_road.shp” ซึ่งเป็นข้อมูลเส้นทางถนนภายในประเทศไทย

- (3) เลือกคำสั่ง “GeoProcessing Wizard”, ให้กำหนด option การทำงานเป็น **“Clip one theme based on another”** แล้ว click ปุ่ม “Next”
- (4) กำหนดให้ **Input theme** เป็น “Thailand_road.shp” และกำหนดให้ **Clip theme** เป็น “North.shp”, หลังจากนั้นกำหนดชื่อของชั้นข้อมูลใหม่ที่ได้จากการ Clipping เป็น “North_road.shp”, แล้ว click ปุ่ม **“Finish”**

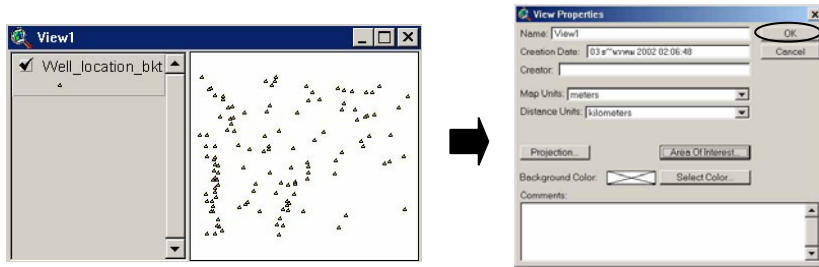

- **“Theme Clipping Operation”** สามารถสร้างชั้นข้อมูลใหม่ โดยการซ้อนทับ (overlying) ชั้นข้อมูลตั้งแต่ 2 ชั้นข้อมูลขึ้นไป, ซึ่งชั้นข้อมูลใหม่ที่ได้จะมีโครงสร้างของข้อมูลเชิงคุณลักษณะ (attribute data) เหมือนเดิม, แต่ features ต่าง ๆ ของชั้นข้อมูลใหม่ที่ได้จะถูกกำหนดขอบเขตโดย clipping region ของ Clip Theme
- ในกรณีนี้ต้องการที่สร้างชั้นข้อมูลเส้นทางถนนภายในภาคเหนือขึ้นมาใหม่ (North_road.shp) โดยนำข้อมูลเส้นทางถนนของประเทศไทย (Thailand_road.shp : Input Theme) มากำหนดขอบเขตด้วยขอบเขตพื้นที่ภาคเหนือ (North.shp : Clip Theme)

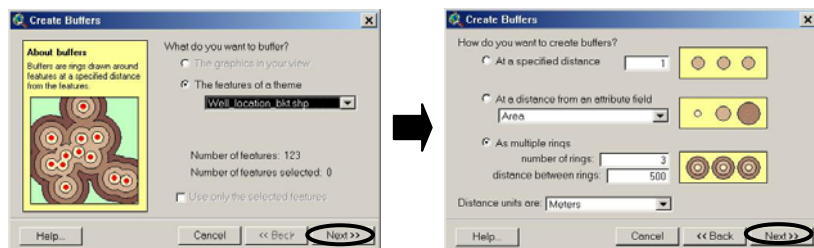

5.2 การสร้างพื้นที่กันชน (Creating Buffers Zone)

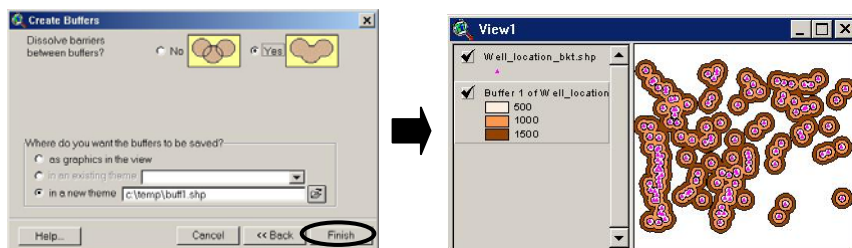
- (1) เรียกใช้ **“Geoprocessing”** extension จาก คำสั่ง **“Extension”** ในเมนู **“File”**
- (2) คลิกปุ่ม **“Add Theme”** เพื่อเลือกเพิ่มข้อมูลชื่อ **“Well_location_bkt.shp”** ซึ่งเป็นข้อมูลตำแหน่งของบ่อน้ำบาดาล (point feature)
- (3) เลือกคำสั่ง **“Properties”** จากเมนู View แล้วกำหนดค่า Map Units และ Distance Units เป็น **“meters”** และ **“Kilometers”** ตามลำดับ

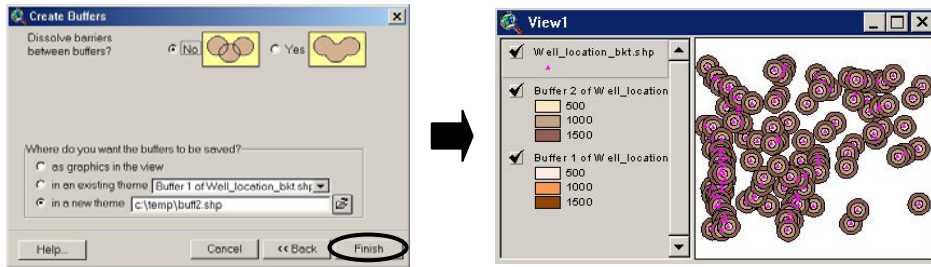
- (4) ใช้คำสั่ง **“Create Buffers”** จากเมนู Theme, ใน Dialog box ให้กำหนดข้อมูลที่จะทำการสร้างพื้นที่กันชนล้อมรอบตำแหน่งของบ่อบาดาล โดยเลือก *Well_location_bkt.shp* ที่ **“The features of a theme”** option button แล้วคลิก Next button
- (5) เลือกวิธีการสร้างด้วยเทคนิค **“As multiple rings”** เพื่อสร้างพื้นที่กันชนเป็นแบบพื้นที่หลายชั้นรอบ feature (multiple ring)
- (6) กำหนดหน่วยของระยะทางในการสร้างพื้นที่แนวกันชนเป็น *Meters* ที่ Distance units are :
- (7) กำหนดจำนวนของชั้น (number of rings) ในการสร้างพื้นที่แนวกันชนให้เท่ากับ **“3”** ชั้น และกำหนดระยะทางระหว่างชั้น (distance between rings) เท่ากับ **“500”** เมตร แล้วคลิกปุ่ม **“Next”** เพื่อดำเนินการต่อไป

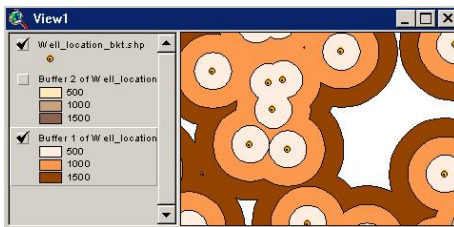
- (8) เลือก Dissolve **barriers between buffers?** Option เป็น **“Yes”** เพื่อทำการลบขอบเขตของ buffer polygons ที่มีพื้นที่ซ้อนทับกัน (Overlap) ทิ้งไป หลังจากนั้นตั้งชื่อเพิ่มข้อมูลของ buffer polygon ที่จะสร้างใหม่ที่ **“in a new theme”** Option แล้วคลิกปุ่ม **“Finish”**

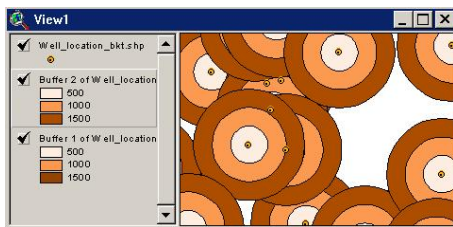
- (9) สร้างพื้นที่กันชนใหม่ โดยทำตามขั้นตอนที่ 4 ถึง 7 แต่ให้เปลี่ยนการเลือก **Dissolve barriers between buffers?** Option เป็น “No” เพื่อทดลองทำการสร้าง buffer polygons โดยที่ไม่ต้องการลบขอบเขต (dissolve) ของพื้นที่ที่ซ้อนทับกัน (Overlap) หลังจากนั้นตั้งชื่อเพิ่มข้อมูลของ buffer polygon ที่จะสร้างใหม่ที่ “in a new theme” Option button แล้วคลิกปุ่ม “Finish”

- เปรียบเทียบผลความแตกต่างของการสร้างพื้นที่กันชน (buffer polygons) จากข้อมูล Point features ด้วยวิธีการลบและไม่ลบขอบเขตของ polygon ที่มีการซ้อนทับกัน (Dissolve barriers between buffers)

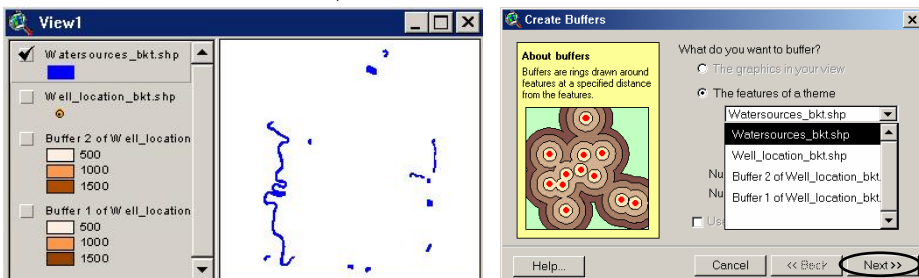
Dissolve barriers between

No Dissolve barriers between buffers

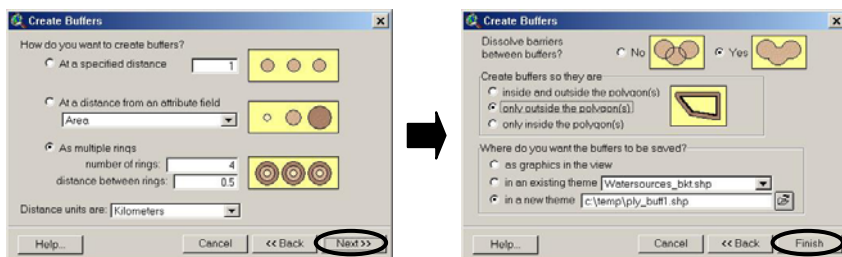
- (10) คลิกปุ่ม “Add Theme” เพื่อเลือกเพิ่มข้อมูลชื่อ “Watersources_bkt.shp” ซึ่งเป็นข้อมูลของแหล่งน้ำผิวดิน (Polygon feature)

- (11) ใช้คำสั่ง “Create Buffers” จากเมนู Theme, ให้กำหนดข้อมูลที่จะทำการสร้างพื้นที่กันชนล้อมรอบพื้นที่แหล่งน้ำ โดยเลือกเพิ่มข้อมูล Watersources_bkt.shp ที่ “The features of a theme” option แล้วคลิกปุ่ม “Next”

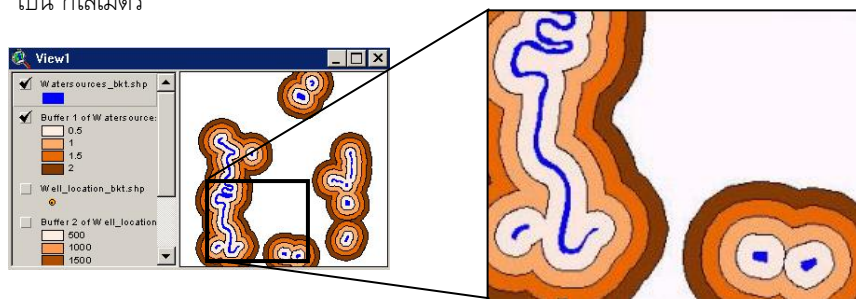

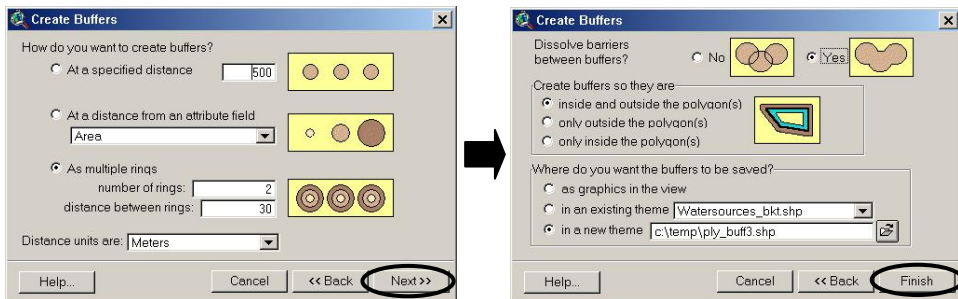
- (12) เลือกวิธีการสร้างด้วยเทคนิค “**As multiple rings**” เพื่อสร้างพื้นที่กันชนเป็นแบบพื้นที่หลายชั้นรอบ feature (multiple ring)
- (13) กำหนดหน่วยของระยะทางในการสร้างพื้นที่กันชนเป็น “Kilometers” ที่ **Distance units are :**
- (14) กำหนดจำนวนของชั้น (number of rings) ในการสร้างพื้นที่กันชนเป็น “4” ชั้น และกำหนดระยะทางระหว่างชั้น (distance between rings) เท่ากับ “0.5” กิโลเมตร (500 เมตร) แล้วคลิก “Next” button เพื่อดำเนินการต่อไป
- (15) เลือก **Dissolve barriers between buffers?** Option เป็น “Yes” เพื่อทำการลบขอบเขตของ buffer polygons ที่มีพื้นที่ซ้อนทับกัน (Overlap) ทิ้งไป
- (16) กำหนด **Create buffer so they are** ให้เป็น **Only outside the polygon(s)** option โดยต้องการที่จะสร้างพื้นที่กันชนล้อมรอบเฉพาะขอบด้านนอกของ polygon จากข้อมูล “*Watersources_bkt.shp*”
- (17) ตั้งชื่อแฟ้มข้อมูลของ buffer polygon ที่จะสร้างใหม่ที่ “**in a new theme**” Option แล้วคลิกปุ่ม “**Finish**”

- (18) ชั้นข้อมูลใหม่ (*ply_buff1.shp*) จะถูกเพิ่มเข้าไปใน Table of Content (TOC) โดยจะแสดงผลในลักษณะของชั้นระยะห่างจากพื้นที่แหล่งน้ำ (polygons of *Watersources_bkt.shp*) มีหน่วยเป็น กิโลเมตร

- (19) สร้างพื้นที่กันชนใหม่ล้อมรอบแหล่งน้ำใหม่ โดยทำตามขั้นตอนที่ 11 และ 12
- (20) กำหนดหน่วยของระยะทางในการสร้างพื้นที่แนวกันชนเป็น **Meters** ที่ **Distance units are:**
- (21) กำหนดจำนวนของชั้น (number of rings) ในการสร้างพื้นที่แนวกันชนเป็น “2” ชั้น และกำหนดระยะทางระหว่างชั้น (distance between rings) เท่ากับ “30” เมตร แล้วคลิกปุ่ม “Next” เพื่อดำเนินการต่อไป
- (22) เลือก **Dissolve barriers between buffers?** Option เป็น “Yes” เพื่อทำการลบขอบเขตของ buffer polygons ที่มีพื้นที่ซ้อนทับกัน (Overlap) ทิ้งไป
- (23) กำหนด **Create buffer so they are** ให้เป็น **Inside and outside the polygon(s)** option โดยต้องการที่จะสร้างพื้นที่กันชน ล้อมรอบทั้งขอบด้านนอกและด้านในของ polygon จากข้อมูล “Watersources_bkt.shp”
- (24) ตั้งชื่อเพิ่มข้อมูลของ buffer polygon ที่จะสร้างใหม่ที่ **in a new theme** Option แล้วคลิกปุ่ม **“Finish”**

- (25) ชั้นข้อมูลใหม่ (*ply_buff3.shp*) จะแสดงผลในลักษณะของชั้นระยะห่างจากพื้นที่แหล่งน้ำทั้งจากด้านในและด้านนอกของขอบเขตแหล่งน้ำ

